

PRIEKŠVĀRDS

Kopš tā laika, kad mani vecāki gāja bojā autoavārijā, es pratu novērtēt svešus. Īpaši uzkrītoši tas bija pusaudža gados, kad daudzi mani draugi centās nokratīties no saviem vecākiem, un man gāja tiri labi, es vientulīgi izmantoju citu atnesto. Mūsu apkaimē nevarēja sūdzēties par atraidītu tēvu un māšu trūkumu, viņi patiesi priecājās par vismaz vienu septiņpadsmitgadīgo, kurš prata novērtēt viņu jokus, padomus, ēdienus un reizēm arī – naudu. Mana tiešā dzīves vide tajā laikā bija māsas Džinas jaunā un irstošā laulība ar vīrieti vārdā Hārpers. Mana protežē un uzticības persona šajā nelaimīgajā namā bija trīs gadus vecā māsas meita Sallija, Džinas vienīgais bērns. Dusmu un salabšanas lēkmes, kas gāzās pāri lielajam dzīvoklim, – Džīna bija mantojusi pusi no vecāku ipašuma, manu daļu pārvaldīja aizbildņi – parasti nostūma Salliju pie malas. Dabiski, ka es identificējos ar pamesto bērnu, un tā mēs ik pa laikam ar viņas rotaļlietām un manām skaņuplatēm jauki nolīdām lielajā istabā, kuras logi izgāja uz dārzu, vai arī mazajā

virtuvītē, kuru mēs izmantojām, kad aiz muguras notiekošā mežonība neradija mūsos vēlēšanos tur rādīties.

Rūpēšanās par viņu nāca man par labu. Es centos būt pieklājīgs un varēju nedomāt par savām problēmām. Bija jāpaiet divām desmitgadēm, lai es atkal justos tikpat iesakņojies kā tolaik. Vislabāk man patika tie vakari, kad Džina ar Hārperu bija kaut kur izgājuši, it īpaši vasarās, tad es lasīju Sallijai priekšā, līdz viņa aizmiga, un vēlāk pildīju mājas darbus pie lielā galda, kas stāvēja pie augstajiem logiem, droši pavērsies pretī saldaļai jasmīnu smaržai un ielas putekļiem. Es gatavojos A limeņa eksāmeniem, domājot par tālākām studijām, Elginkrescenta Bimišas skolā, kurai patika sevi dēvēt par akadēmiju. Pacēlis skatienu no darbiem un paskatījies uz Salliju man aiz muguras satumstošajā istabā, redzēju viņu guļam uz muguras, segas un rotaļlietas viņa bija nogrūdusi zem ceļiem, rokas un kājas plati iepletusi; tajā visā es saskatīju tādu pārprastu uzticību šīs pasaules labestībai, ka sajutu pacilājošu un smeldzīgu vēlmi viņu pasargāt, dūrienu sirdī, un esmu pārliecināts, ka tieši tāpēc man pašam ir četri bērni. Es nekad neesmu šaubījies par to, ka kaut kādā ziņā tu esi bārenis visu mūžu un, rūpējoties par bērniem, zināmā mērā rūpējies arī pats par sevi.

Džina mēdza iedrāzties pie mums gluži neparedzami, viņu spārnoja vainas izjūta vai arī milas pārpalikums pēc izlīgšanas ar Hārperu, tad viņa aiznesa Salliju prom uz viņu dzīvokļa galu, un to visu pavadīja dūdošana, apskāvieniem un tukšiem solījumiem. Tad parasti nolaidās tumsa un tukšums, apziņa, ka es nevienam nepiederu. Bet es nevis slaistījos riņķī vai skatījos televizoru, kā to darītu citi bērni, bet gan izslidēju naktī, gāju lejup pa Lenbrokgrovas ielu uz to māju, kurā tobrīd varēju gaidīt vissiltāko uzņemšanu. Tagad, pēc divdesmit pieciem gadiem, man atmiņā saglabājušās gaiši apmetās savrupmājas, dažas ar nolupušu krāsu, citas – nevainojamā stāvoklī, iespējams Pouisa skvērā, un silta, dzeltena gaisma, kas krit no atvērtajām parādes durvīm uz tumsā stāvošo bālo, jau sešas pēdas garo jaunieti, kurš neveikli miņājas. Vai, labvakar, Lenglija kundze. Piedodiet, ka iztraucēju. Vai Tobijs mājās?

Visticamāk, ka Tobijs ir prom ar kādu no savām draudzenēm, varbūt sēž krodziņā ar draugiem, un es atvainodamies kāpjos atpakaļ pa kāpnēm, kamēr Lenglija kundze sauc mani atpakaļ, teikdama: «Džeremij, varbūt tik un tā ienāc? Iedzersi kaut ko kopā ar mums, garlaicīgiem veciem cilvēkiem. Es zinu, Toms priecāsies tevi redzēt.»

Pēc rituālajiem iebildumiem sešas pēdas garais dzeguzēns ir iekšā un tiek vests cauri gaitenim uz lielu, grāmatām piekrautu istabu, kurā ir sīriešu dunči, šamaņu maskas, kurārē mērcētās Amazones indiāņu bultas. Tur sēž Tobija četrdesmit trīs gadus vecais tēvs un pie atvērta loga lampas gaismā lasa oriģinālā Prustu vai Tukididu, vai Heini. Viņš smaididams pieceļas un sniedz man roku.

– Džeremij! Priecājos tevi redzēt. Vai iedzersi kopā ar mani viskiju ar ūdeni? Apsēdies, paklausies, pasaki, ko tu par to domā.

Viņš, gribēdams uzsākt sarunas par tēmām, kas būtu saistītas ar maniem galvenajiem studiju priekšmetiem (franču valodu, vēsturi, angļu un latīņu valodām), pašķir pāris lapas atpakaļ un nolasa man kādu bijību iedvesošu, grūti saprotamu rindkopu no *A l'ombre des jeunes filles en fleurs**, un es, tikpat ļoti gribēdams izrādīties un tikt pieņemts, atbildu uz šo izaicinājumu. Viņš labsirdīgi mani palabo, vēlāk mēs varbūt paskatāmies, ko par to rakstījis Skots-Monkrieffs, bet Lenglija kundze ienes mums sviestmaizes un tēju, apjautājas, kā klājas Sallijai, un grib uzzināt, kas jauns attiecībā starp Džinu un Hārperu, kurus viņa nemaz nepazīst.

Toms Lenglijs bija diplomāts, strādāja Ārlietu ministrijā un pēc trim ārzemēs pavadītiem periodiem bija atsūtīts mājās darbam Vaitholā. Brenda Lenglija kopa viņu burvīgo māju un pasniedza arfas un klavierspēles stundas. Tāpat kā daudzu manu Bimišas akadēmijas draugu vecāki, arī viņi bija izglītoti un pārtikuši. Man, nākušam no vidēju ienākumu mājas bez grāmatām, šī kombinācija likās tik smalka, tik iekārojama.

Bet Tobijs Lenglijs itin nemaz nespēja novērtēt savus vecākus. Viņš garlaikoja to civilizētais, intelektuālais, zinātkārais, atvērtais

* Viens no Marsela Prusta romāniem ciklā «Zudušo laiku meklējot» (franču val.).

dzīvesveids, tāpat arī lielā, kārtīgā māja, tāpat viņa interesantā Tuva-jos Austrumos, Kenijā un Venecuēlā pavadītā bērnība. Viņš negribīgi mācījās diviem A limeņa eksāmeniem (matemātikā un humanitārajās zinātnēs) un teica, ka vispār negribot studēt universitātē. Viņam bija draugi no jaunajām daudzstāvu mājām netālu no Šeperdsbuša, draudzenes bija oficiantes un pārdevējas ar salīpušām, bišu stropiem līdzīgām frizūrām. Viņš apzināti radīja haosu un nepatīkšanas, vienlaikus saiedamies ar vairākām meitenēm. Viņš bija arī izkopus pamuļķu runas manieri ar glotāliem «t», teica «Man domāt» un «Mans aiziet pie šā» un «Mans pasaka šim», un šis ieradums viņā iesakņojās. Tā kā viņš bija mans draugs, es neko neteicu, bet viņš juta manu nepatiku.

Kaut gan es izlikos, turpinādams iegriezties pie Tobija viņa prombūtnes laikā, Lenglīja kundze ar mani saspēlēja, ievērodama protokola prasības – «Vai tu tik un tā pie mums neienāktu», un Pouisa skvērā es vienmēr tiku laipni uzņemts. Reizēm man kā draugam vaicāja, ko es domājot par Tobija izgājieniem, un es nelojāli un paštaisi izteicos par to, ka Tobijam «jāatrod sava būtība». Tāpat arī es apdzīvoju Silversmitu māju, viņi bija neofreidisma skolas psihoanalītiķi, kuriem bija ļoti interesanti uzskati par seksu un delikatesēm piepildīts Amerikas izmēra ledusskapis, bet viņu trīs bērni pusaudži, divas meitenes un puika, vazājās apkārt, zaga veikalos un izspieda naudu no mazākiem bērniem Kensalraizā. Labi es jutos arī lielajā, nekārtīgajā mana drauga Džozefa Nadženta mājā, kurš arī mācījās Bimišas akadēmijā. Viņa tēvs, okeanogrāfs, bija vadījis ekspedīcijas uz neapgūtiem okeānu dziļumiem, bet māte bijusi pirmā sieviete komentētāja avīzē *Daily Telegraph*, bet Džo uzskatīja, ka viņa vecāki ir bez gala garlaicīgi, un viņu vietā izvēlējās puišu baru no Notinghilas, kuriem augstākā laime bija vakaros pulēt savu *Lambretta* motorolleru lampas.

Vai man visi šie vecāki likās tik pievilcīgi vienkārši tādēļ, ka tie nebija manējie? Lai kā es censtos, nevaru atbildēt ar «jā», jo viņi nēnoliedzami bija ļoti pievilcīgi. Man viņi šķita ļoti interesanti, es daudz ko no viņiem iemācījos. Pie Lenglījiem es uzzināju par upurēšanas rituāliem Arabijas tuksnesī, uzlaboju savas latīņu un franču valodas zināšanas un pirmo reizi klausījos «Goldberga variācijas». Pie

Silversmitiem es dzirdēju par polimorfo perversitāti un aizrāvos ar stāstiem par Doru, mazo Hansu un Vilku cilvēku, ēdu lasi, beigelus, miksto sieru, latkes un boršču. Pie Nadžentiem Dženeta izskaidroja man Profumo skandāla būtību un pierunāja mani iemācīties steno-grafēt; viņas virs man reiz radīja, kā izskatās cilvēks aeroembolija lēkmes laikā. Šie cilvēki izturējās pret mani kā pret pieaugušo. Viņi mani cienāja ar dzērieniem, cigaretēm, apjautājās par manu viedokli. Viņiem visiem bija virs četrdesmit, viņi bija tolerantī, mierīgi, enerģiski. Šajs Silversmits iemācīja man spēlēt tenisu. Ja kāds no šiem pāriem būtu bijis mani vecāki (kaut būtu bijuši), esmu pārliecināts – man viņi patiktu vēl vairāk.

Bet, ja mani vecāki būtu dzīvi, vai es lauztos brīvībā tāpat kā visi citi? Un atkal es nevaru atbildēt ar «jā». Tas, ar ko nodarbojās mani draugi, man likās visistākais brīvības pretmets, mazohistiska mešanās lejup pa sabiedriskās hierarhijas kāpnēm. Un cik kaitinoši iepriekšparedzami bija tas, ka maniem vienaudžiem, it īpaši Tobijam un Džo, mūsu mājas kārtība likās īsta paradīze: mūsu smirdošais, mūžīgi neuzkoptais dzīvoklis, īsta ala, izlaidīgā džina dzeršana jau no paša rīta, mana satriecošā, nemitīgi smēķējošā māsa, no skata īsta Džina Hārlova, viena no pirmajām, kas no savas paaudzes valkāja mini svārciņus, un īsta pieaugušo pasaules drāma – šī viņas laulība ar savas gribas uztiepēju, varmācīgo, sadistisko Hārperu, kurš fetišizēja ādas un lepojās ar sarkanmelniem tetovētiem gailēniem uz bumbuļainajiem bicepsiem, un neviens mani negrauzā par kārtību manā istabā, drēbēm, uzturu, gaitām, sekmēm un izredzēm, zobu un psihes veselību. Ko vēl es varēju gribēt? Maniem draugiem likās, ka neko, izņemot vienu – lai mani kāds atbrīvo no tā sīkā, kas mūžīgi ir man uz kakla.

Mūsu nepatīkas simetrija bija tāda, ka kādā ziemas vakarā, kad Tobijs bija pie mums un tēloja, ka lieliski jūtas mūsu aukstajā, nolais-tajā virtuvē, smēķēja cigaretes un centās iepatīkties Džinai, kura, jā-teic, necieta viņu un viņa tautas balsi, tad es biju viņu mājā, sēdēju ērtajā divānā pie kamīna, glāze viņa tēva vienas šķirnes kviešu viskija sila man rokā, zem noautajām kājām man bija skaistais Buharas paklājs, kuru Tobijs uzskatīja par visistāko kultūru aplaupīšanas

simbolu, un klausijos Toma Lenglija stāstā par nāvējoši indīgu zirnekli un kāda Lielbritānijas vēstniecības trešā sekretāra ierašanos Karakasā, bet istabā otrpus gaitenim Brenda spēlēja vienu no Skota Džoplina ritmiskajām, sinkopētajām regtaima melodijām, kas tajā laikā bija tikko jaunatklātas un vēl nebija nospēlētas līdz nāvei.

Es saprotu, ka daudz kas no manis teiktā runā man par sliktu, ka tieši Tobijs neiespējamos apstākļos tiecās pēc skaistas, trakas, jaunas, viņam nesasniedzamas sievietes un ka tieši Džo un Silversmitu bērni, iziedami apkaimē, izrādījuši istu dzīves apetīti, bet mana tiekme pēc ērtībām un pieaugušo sarunām septiņpadsmit gadu vecumā liecina par gara laiskumu, un, aprakstot šo savas dzīves posmu, esmu nevilšus ne tikai šur un tur atdarinājis savu jauno dienu augstprātīgo, nicīgo izturēšanos, bet arī diezgan oficiālo, atsvešināto, labirintaino toni, kādā mēdzu runāt un ko neveikli veidoju no pavirši izlasītā Prusta, cerēdams, ka tādējādi pasaule mani uztvers kā intelektuāli. Vienīgais, ko varu teikt par šo jauno dienu sevi, ka tajā laikā man, kaut gan es pats to tikpat kā nemaz neapzinājos, šausmīgi pietrūka vecāku. Man nācās būvēt aizsargvaļņus. Pompozitāte bija viens no tiem, otrs – īpaši kopta nepatika pret manu draugu nodarbēm. Viņi varēja brīvi klaiņot, jo bija drošībā, man bija vajadzīgi viņu pamestie pavardi.

Es biju gatavs iztikt bez meitenēm daļēji tāpēc, ka uzskatīju – viņas mani atraus no darba. Es biju pareizi izlēmis, ka drošākais veids, kā izkļūt no manas situācijas, proti, dzīvošanas pie Džīnas un Hārpera, ir universitāte, un tāpēc man bija jānoliek A limeņa eksāmeni. Es mācījos fanātiski – pa divām, trim, četrām stundām katru vakaru, ilgi pirms tam, kad bija jāsāk gatavoties eksāmeņiem. Otrs izskaidrojums manai kautrībai bija tas, ka māsas pirmie soļi šajā virzienā, kad es biju vienpadsmit, bet viņa piecpadsmit gadus veca un mēs dzīvojām pie tantes, izpelnījās skaļus panākumus, kuri izpaudās kā vienveidīgs bars, kas izgāja cauri mūsu it kā kopējai guļamistabai (beigu beigās tante izlika mūs abus), un galu galā es jutos gluži iebiedēts. Pieredzes un prasmju sadalījumā starp mums abiem Džīna bija izpletusi savus skaistos locekļus – piemērojot tam Kafkas izteicienu – pāri manai pasaules kartei un pilnībā noseģusi teritoriju ar nosaukumu «sekss»,

tāpēc man nācās ceļot uz citu pusi – uz nezināmām salīņām, kuras saucās Katulls, Prusts, Pouisa skvērs.

Manas jūtas bija atdotas Sallijai. Kopā ar viņu es jutos pieaudzis un nesalauzts, nevienu citu man sevišķi nevajadzēja. Viņa bija maza, bāla meitenīte. Ārā neviens viņu īpaši bieži neveda, man, no skolas pārnākušam, nekad negribējās, un Džīnai nemaz nepatika iet ārā. Daudz laika es pavadīju, spēlējoties ar Salliju lielajā istabā. Viņa bija valdonīga, kā jau trīs gadus veca meitene. «Uz krēsla nē! Nāc šur uz grīdas, pie manis!» Mēs spēlējām slimnicu, māju, pazušanu mežā, burāšanu uz kādu citu vietu. Sallija, elpai aizraujoties, vēstīja par mūsu atrašanās vietu, mūsu rīcības motīviem, mūsu pēkšņo pārtapšanu. «Tu vairs neesi briesmonis, tagad tu esi karalis!» Gadījās, ka no dzi-vokļa otra gala atskanēja Hārpera dusmu kliedziens, tam sekoja Džīnas sāpju smilkskiens, un Sallija tad savilka seju nevainojamā, miniatūrā pieaugušo izteiksmē, istajā brīdī it kā saraudamās, it kā paraustidama plecus, un noteica melodiskajā, tīrajā tonī, kas piemīt nesen gramatiskās konstrukcijas apguvušai balsij: «Mamma un tētis! Atkal viņi muļķojas!»

Un tā tik tiešām bija. Hārpers strādāja apsardzes firmā, bet apgalvoja, ka neklātienē studējot antropoloģiju. Džīna ar viņu apprecējās, kad viņai tik tikko bija palikuši divdesmit, bet Sallijai – pusotrs gads. Nākamajā gadā Džīna, dabūjusi savu mantojuma daļu, nopirka šo dzi-vokli un pārtika no atlikušās naudas. Hārpers aizgāja no darba, un viņi abi caurām dienām slaistījās pa mājām, dzēra, strīdējās, izlīga. Hārpers bija apveltīts ar talantu uz brutalitāti. Bija reizes, kad es satraukts noskatījos uz māsas sarkano vaigu vai uztūkušo lūpu un apsvēru abstrakto izpratni par vīriešu cieņu, kas no manis prasīja mest izaicinājumu svainim un aizstāvēt māsas godu. Bet bija arī tādas reizes, kad iegāju virtuvē un redzēju tur Džīnu sēžam pie galda, lasām žurnālu un smēķējam, bet Hārpers tai laikā stāvēja pie izlietnes un pazemīgi mazgāja traukus, kails, tikai apakšbiksēs, un viņam pār dibenu stiepās pusducis spilgti sarkanu šviku. Es atviegloti sev atzinos, ka neko no tā visa nesaprotu, un atgriezos lielajā istabā pie Sallijas un man saprotamām spēlēm.